

**Turun kaupungin
vammaisneuvosto**

Vammaispoliittinen ohjelma

2005 - 2006

TURUN KAUPUNGIN VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA**SISÄLLYS**

1. JOHDANTO.....	3
2. YLEISTÄ	3
3. ESTEETTÖMYYS	4
3.1. Rakennettu ympäristö.....	4
3.2. Liikenne.....	6
3.3. Tiedottaminen ja tiedonsaanti	7
4. YKSILÖLLISET PALVELUT	8
4. 1. LASTEN JA NUORTEN PALVELUT	9
4.1.1. Sosiaalitoimen tukipalvelut.....	9
4.1.2. Terveyspalvelut ja kuntoutus.....	11
4.1.3. Päivähoito	11
4.1.4. Koululaisten iltapäivätoiminta	12
4.1.5. Perusopetus.....	12
4.1.6. Peruskoulun jälkeiset opinnot	13
4.1.7. Kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut.....	13
4. 2. AIKUISTEN PALVELUT	14
4.2.1 Asuminen ja asumispalvelut	14
4.2.2. Itsenäisen elämän tukipalvelut	15
4.2.3. Terveyspalvelut ja lääkinnällinen kuntoutus.....	17
4.2.4 Työllisyys	19
4.2.5. Kulttuuri ja liikunta	19
5. VAMMAISJÄRJESTÖT	20
6. VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA	21

1. JOHDANTO

Vammaispalvelulain mukaan kunnanhallitus voi asettaa vammaisneuvoston, jonka tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Turun kaupungin vammaisneuvosto on perustettu YK:n vammaisten vuonna 1981. Toimintaohjeen mukaan kaupunginhallitus nimeää kymmenjäsenisen vammaisneuvoston kaksivuotiskausiksi. Jäsenistä viisi ja heidän varajäsenensä edustavat eri vammaisjärjestöjä ja viisi jäsentä kaupungin eri hallintokuntia, pääasiassa sosiaalitointa, terveydenhuoltoa, kiinteistö- ja rakennustointa, koulutointa sekä liikuntatointa. Ennen vammaisneuvoston nimeämistä kaupunginhallitus pyytää vammaisjärjestöjen edustajien osalta ehdotukset Turun Seudun Vammaisjärjestöt ry:ltä (www.tvj.fi) ja kaupungin edustajien osalta ao. lautakunnilta. Sihteerinä toimii sosiaalikeskuksen työntekijä, jonka sosiaalilautakunta on tehtävään nimennyt.

Vammaisneuvostotoiminnan tavoitteena on vammaisten kunta-laisten vaikuttamismahdollisuuksien ja tasa-arvon edistäminen sekä heidän täysivaltaistumisensa. Tavoitteeseen pyritään tuomalla vammaisten ihmisten tarpeita hallinnon tietoon ja käyttöön sekä arvioimalla hallinnon ratkaisuja vammaisten ihmisten kannalta.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto on laatinut vammaispoliittisen ohjelman "Kohti yhteiskuntaa kaikille". Tämä on ollut pohjana paikallisesti laadittavalle vammaispoliittiselle ohjelmalle. Vammaispoliittinen ohjelma on kokonaisuus, joka sisältää elämän eri osa-alueet, ja joka konkretisoi toimenpide-ehdotuksien avulla niitä ongelmakohtia ja asioita, joita parantaa tai kehittää.

Ohjelmaa valmisteleva työryhmä koostui vammaisneuvoston jäsenistä ja varajäsenistä. Sihteerinä toimi vammaisneuvoston sihteeri. Hallinnon edustajat ja vammaisjärjestöjen edustajat ovat osallistuneet asiantuntijuudellaan ohjelman tekemiseen.

2. YLEISTÄ

Yhteiskunnan ensisijainen velvollisuus on järjestää **yleiset palvelunsa** niin, että ne ovat kaikkien kansalaisten ulottuvilla. Toissijaisena tulevat täydentävät palvelut. YK:n yleisohjeisiin on kirjattu periaatteeksi, että täydentäviä palveluita järjestettäessä palvelut

toteutetaan tavanomaisten palveluorganisaatioiden toimesta ja niiden sisällä. Jos vammainen henkilö ei pysty toimimaan valtaväestön ehdoilla rakennetussa palvelujärjestelmässä, hänelle tulee taata selviytymisedellytykset muilla palvelu- ja tukitoimilla. Niiden tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden omatoimista selviytymistä ja integroitumista yhteiskuntaan. Vammaisella ihmisellä on oikeus täysipainoiseen elämään ja osallistumismahdollisuuteen eri toimintoihin.

Lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja järjestettäessä on tärkeää huomioida myös psyykkisesti vammaiset henkilöt.

Toimenpide-ehdotus

** Valtakunnallisten laatusuosituksen - kuten vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus, mielenterveyspalveluiden laatusuositus ja apuvälinepalveluiden laatusuositus - sekä kaupungin omien ohjelmien - kuten lasten ja nuorten hyvinvointipoliittinen ohjelma, mielenterveystyön kokonaissuunnitelma ja vanhuspoliittinen ohjelma - toimenpide-ehdotukset otetaan kunnan päätöksenteossa ja palvelujen toteuttamisessa huomioon.*

3. ESTEETTÖMYYS

Yhteiskunnan rakenteiden, toimintojen ja palvelujen esteettömyys edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta, vahvistaa ongelmia ehkäisevää toimintatapaa ja vähentää syrjäytymistä. Kansalaisten tasavertaisen toimimisen esteet ovat usein fyysisiä, mutta ne voivat liittyä myös informaation saamiseen. Esteettömyys merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja siten mahdollisuutta osallistua itseään ja ympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

3.1. Rakennettu ympäristö

Suomessa lainsäädäntötason, rakentamista koskevan normiston tavoitteena on myös vammaisten henkilöiden esteetön pääsy julkisiin rakennuksiin, liike- ja palvelutiloihin sekä asuinrakennuksiin. Korjattaessa vanhoja raken-

nuksia on varmistettava niiden esteettömyys. Tämä taataan luiskia ja hissejä rakentamalla ja rakennusten varustetasoa lisäämällä. Ympäristö ja rakennukset ovat esteettömiä, kun ne ovat kaikkien käyttäjien kannalta toimivia, turvallisia ja miellyttäviä. Tavoitteena tulee olla, että kunnan rakennettu ympäristö ei aiheuta lisäpalveluiden tarvetta rakenteellisilla ratkaisuilla. Esteettömyyden lisääminen edellyttää eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä eri alojen asiantuntemuksen yhteensovittamista

Toimenpide-ehdotukset

- * Liikkumisesteettömyysohjelman laatiminen ja toteuttaminen tulee taata henkilöstöresurssein.*
- * Rakennussuunnittelun ja rakennussuunnitelmien toteutuksen esteettömyysseuranta tulee tiukentaa.*
- * Esteetön asuinympäristö ja asuntojen muunneltavuus takaavat sen, että asunto soveltuu eri elämäntilanteisiin.*
- * Yhteistyötä kaupungin rakennusalan, asuntotoimen ja sosiaalityötoimen välillä tulee tehostaa vammaisten palveluasumista kehitettäessä.*
- * Keskustan täydennysrakentamisessa tulee ottaa erityisesti huomioon vammaiset ja iäkkäät asukkaat, jolloin palvelut ovat lähellä ja mahdollistavat osaltaan itsenäisen elämän.*
- * Yleisten saniteettitilojen rakentamisessa tulee ottaa huomioon liikkumisvammaiset, erityisesti keskustaan on pikaisesti saatava inva-wc.*
- * Oikein mitoitettuja ja merkittyjä invapysäköintipaikkoja tulee olla keskustan alueella riittävästi. Invapysäköintipaikkojen väärinkäyttöä tulee tehostetusti valvoa. Parkkitaloissa invapysäköintipaikolta tulee olla mahdollisimman lyhyt esteetön uloskäynti. Asemakavassa tulee määrätä myös invapysäköintipaikoista.*
- * Julkisissa tiloissa ja katuympäristössä tulee kiinnittää huomiota riittävään, heijastamattomaan valaistukseen ja värikontrasteihin.*
- * Palvelutilojen laitteisiin, kuten esim. jonotusjärjestelmiin tulee asentaa puheilmaisin.*
- * Palvelutilojen esteettömyyteen tulee kiinnittää erityistä huomio-*

ta.

* *Katsomoihin, auditorioihin, kokous- ym. kokoontumistiloihin asennetussa äänentoistojärjestelmässä tulee olla myös tele/induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä. On myös tärkeää, että äänentoistojärjestelmän olemassaolo merkitään tiloihin.*

* *Kaupungin yleisölle järjestämien tilaisuuksien järjestämisessä tulee noudattaa esteettömyyttä.*

* *Kaupungin virastojen ja laitosten omissa esitteissä sekä puhe-
linluettelossa tulee olla maininta siitä, miten niiden palvelut sovel-
tavat aisti- ja liikkumisvammaisille. Matkailutoimiston neuvonnasta
ja kaupungin www-sivuilta tulee saada tiedot turistikohteitten es-
teettömyydestä.*

3.2 Liikenne

**Julkinen liikenne on eräs yhteiskunnan tärkeimmistä perus-
palveluista. Esteetön joukkoliikenne koostuu kaikkien käy-
tettävissä olevista liikennevälineistä ja niiden kanssa yh-
teen suunnitelluista pysäkki- ja laiturirakenteista sekä
asema- ja terminaalirakennuksista.**

**Turussa liikennöivä palvelulinjasto edistää vammaisten ja
erityisesti lisääntyvän vanhusväestön liikkumista ja oma-
toimista selviytymistä päivittäisten asioiden hoidosta.**

Toimenpide-ehdotukset

* *Liikkumisesteisten mahdollisuus käyttää linja-autoa edellyttää linja-autopysäkeiltä määrättyä korkeutta ja esteetöntä reittiä muille kulkuväylille. Linja-autopysäkkien soveltuvuus matalalattiabusseille tulee kartoittaa ja tehdä tarvittavat korjaukset. Matalalattiabusseihin pitää päästä ilman avustajan palvelua luiskaa käyttäen kaikilta pysäkeiltä, ei vain päätepysäkeiltä.*

* *Liikennevalojen vaihtumisen jaksottamisessa tulee huomioida myös hitaasti liikkuvat ja eri tavoin vammaiset henkilöt.*

* *Pysäkkikuulutukset tulee ottaa käyttöön.*

* *Linja-autojen numerokilpien värikontrastin tulee olla riittävä, siten, että numerot erottuvat myös valoisana aikana.*

* *Kaiken joukkoliikennekaluston tulee olla matalalattiaista ja rampilla varustettua. Apulaitteiden tulee olla helposti käytettävissä ja henkilökunta niiden käyttöön koulutettua.*

* *Matalalattiabussien kulkeminen tulee merkitä sitovasti aikatauluihin niin kauan kuin vanhaa kalustoa on vielä käytössä.*

* *Palvelulinjat tulee suunnitella pysyviksi, jolloin esim. vammaiset ja vanhukset voivat suunnitella asumisen ja palvelujen saatavuuden pitkällä tähtäimellä.*

* *Asiakkaiden yksilölliset tarpeet tulee huomioida matkojen yhdistelyn suunnittelussa. Kuljetuspalvelukeskuksen toiminnan tuloksena tulee olla toimivat matkaketjut entistä useammille matkoille ja asiakkaille. Kuljetuspalvelukeskuksen käyttäjät tulee ottaa alusta alkaen mukaan toiminnan seurantaan.*

* *VR:n uudessa junakalustossa liikkumisesteisten matkustajien tarpeet on pyritty ottamaan huomioon. Junakaluston lisäksi tulee huomioida liikenneyhteyksien sujuvuus rautatieasemalta sekä rautatieaseman esteettömyys. Lisäksi rautatieaseman läheisyydessä tulee olla riittävä määrä invapysäköintipaikkoja.*

* *Matkustajille tulee taata esteetön siirtyminen lentoasemalta koneeseen.*

* *Kaukoliikenteen bussien vammaisille soveltuvien palvelujen kehittämiseen tulee erityisesti panostaa, sillä nämä bussit eivät ole kehittyneet helppokäyttöisimmiksi samalla tavoin kuin paikallisliikenteen bussit.*

3.3 Tiedottaminen ja tiedonsaanti

Omaa elinympäristöä koskevan tiedon saanti ja mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ovat perusedellytyksiä ihmisen täysivaltaiselle osallistumiselle, vaikuttamiselle ja todellisen elämänhallinnan kehittymiselle. Kunnan on tiedotettava asukkailleen vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Viranomaisten on myös annettava neuvoja asioiden vireillepanossa ja siitä, kuinka asiaa käsiteltäessä on toimittava. Turussa on viestintästrategian (www.turku.fi/turkuinfo) pohjalta laadittu viestinnän suuntaviivat ja käytännön ohjeet, jossa todetaan, että viestinnän eri kohderyhmät tulee huomioida kaikessa kaupun-

gin viestinnässä ja sen suunnittelussa. Vammaiset, vanhukset, Turussa asuvat ulkomaalaiset jne. tarvitsevat kaupungilta erilaisia tietoja heille soveltuvassa muodossa.

Toimenpide-ehdotukset

** Tiedotteissa, esitteissä, julkaisuissa ja www-sivuilla tulee niiden luettavuuden ja ymmärrettävyyden varmistamiseksi käyttää selkeää tekstityyppiä, selkeitä värejä ja mahdollisimman selkeää yleiskieltä. Tiedotteet tulee olla käytettävissä myös ruotsin kielellä.*

** Vammaisneuvoston kotisivujen kautta tulee saada tietoa vammaisten palveluista mahdollisimman laajasti.*

** Eri hallintokuntien järjestämät kuntalaisten kuulemistilaisuudet tulee järjestää esteettömiin tiloihin ja niissä tulee olla induktiosilmukka tai vastaava kuuntelumahdollisuus.*

4. YKSILÖLLISET PALVELUT

Sosiaalipalvelujärjestelmä on kokonaisuutena hajanainen ja vaikeasti hahmotettava. Palvelunohjausta tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa asiakas/perheet käyttävät monien eri tahojen järjestämiä palveluja. Palvelunohjauksen käyttöä työvälineenä tulee kehittää. Palvelunohjauksen tulee sisältää palveluiden suunnittelu, toteuttaminen, koordinointi, seuranta ja toteutuksen arviointi sekä ohjaus ja neuvonta.

Palvelunohjauksessa on neljä periaatetta:

~ **Yhteistyöongelmien ratkaiseminen ruohonjuuritasolla lähtien asiakkaan elämäntilanteesta ja tarvitsemista palveluista.**

~ **Asiakkaalle nimetään vastuuhenkilö, joka tukee asiakasta sopivien palvelujen valinnassa.**

~ **Päätökset palveluista tehdään mahdollisimman lähellä käyttäjää perustuen moniammatillisen yhteistyöryhmän tekemään palvelu/kuntoutussuunnitelmaan.**

~ **Vastuuhenkilö seuraa asiakkaan tilannetta yhdessä hänen kanssaan ja tuki- ja palvelusuunnitelmaan kirjattua palvelupakettia muutetaan tarpeen mukaan.**

4. 1. LASTEN JA NUORTEN PALVELUT

4.1.1. Sosiaalitoimen tukipalvelut

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet sekä kehitysvammaisten palvelut

Vaikeavammaisille tarkoitettuja palveluja ovat vaikeavammaisten kuljetuspalvelut saattajapalveluineen, tulkkipalvelut, asunnon muutostyöt, asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. Lisäksi vammaisille henkilöille tarkoitettuja palveluja ovat mm. sopeutumisvalmennus - viittomakielen kotiopetus, liikkumistaidon opetus ja asumisvalmennus - ja henkilökohtainen avustaja. Vammaispalvelulain mukaisille palveluille ja tukitoimille ei ole lainsäädännössä asetettu ikärajoja.

Kehitysvammaisten palvelut myönnetään pääasiassa sosiaalihuoltolain ja kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevien lakien perusteella. Kehitysvammaisten henkilöiden palveluihin kuuluvat tutkimus, ohjaus ja neuvonta, asumispalvelut sekä työ- ja päivätoiminta.

Toimenpide-ehdotukset

* *Vammaisten lasten ja nuorten perheiden ohjausta ja neuvontaa tulee kehittää ja palvelunohjauksen toimintamallin jatkuminen tarvittavin resurssein tulee turvata myös syksyllä 2004 aloitetun palvelunohjausprojektin päättymisen jälkeen.*

* *Autismin kirjoon kuuluvien (erityisesti asperger-henkilöiden) osalta eri tahojen ammattilaisilla tulee olla tietoa oireyhtymistä, jotta niiden aiheuttamat ominaispiirteet ja tarpeet pystytään huomioimaan asiakkaiden kanssa asioitaessa ja palveluita suunniteltaessa.*

* *Asperger-henkilöille tulee kehittää sopivia, räätälöityjä palveluja.*

* *Lasten ja nuorten perheitä tulee informoida heidän oikeudestaan saada palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelman tulee olla yksilöllinen ja kokonaisvaltainen arviointi- ja seurantajärjestelmineen.*

* *Palvelusuunnitelmien tulee olla kattavia ja niihin tulee kirjata lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa tarpeet ja toiveet. Palvelusuunnitelmaan tulee kirjata myös ne palvelutarpeet, joihin ei voida vastata.*

* *Palvelusuunnitelmien käyttöä suunnittelun apuvälineenä tulee*

edistää siten, että tietokoneohjelmien avulla pystytään keräämään tietoa asiakkaiden/perheiden tarpeista ja huomioida ne sosiaali-, terveys- ja koulutoimen kehittämissuunnitelmissa.

** Lyhytaikaishoitoon tulee kehittää erilaisia ja yksilöllisesti rakennettavia toimintamalleja. Nämä tulee kirjata myös palvelusuunnitelmaan. Lyhytaikaishoidon järjestämisessä tulee ottaa huomioon koko perheen tilanne ja siten myös terveet sisarukset.*

Kotipalvelu

Avopalvelu on Turussa keskittänyt palvelunsa ikääntyneeseen väestöön eikä vammaisten lasten ja nuorten perheillä ole mahdollisuutta saada palveluja kotiin. Palvelujen puutteen vuoksi perheet saatetaan ohjata sosiaaliosaston perhetyöntekijöille, joiden työ perustuu lastensuojelullisiin elementteihin. Äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon ei kotipalvelulla myöskään ole mahdollisuuksia vaan palvelun voi ostaa Mannerheimin Lastensuojeluliitolta. Monet vammaiset ja pitkäaikaissairaat lapset tarvitsevat sairastuessaan osaavan ammattihenkilöstön apua. Vammaisen lapsi saattaa myös sairastaa useammin kuin ikätoverinsa, jolloin kustannukset saattavat nousta suuriksi.

Toimenpide-ehdotukset

** Kotipalvelua tulee olla myös vammaisten perheiden saatavana ja kotipalvelun tulee mukautua vammaisten perheiden tarpeisiin.*

** Palveluseteliä tulee käyttää myös vammaisten palveluissa.*

Omaishoidon tuki

Vaikeavammaista lastaan/omaistaan hoitavalle voidaan maksaa omaishoidon tukea. Omaishoidon tuessa lapsille on vuoden 2003 alusta luotu oman ikäluokkansa mukaiset maksuluokkakriteerit.

Toimenpide-ehdotukset

** Omaishoidontuen hakijoiden tulee olla yhdenvertaisessa asemassa riippumatta asuinpaikastaan kaupungissa.*

** Avopalveluohjaajien tulee perehtyä erilaisiin sairauksiin varmistaa sen, että päätös omaishoidon tuesta vastaa perheessä todellisuudessa vallitsevaa tilannetta.*

** Omaishoitajille tulee myös käytännössä taata lakisääteiset vapaapäivät.*

** Kolmatta sektoria tulee tukea uusien toimintamallien kehittämisessä omaishoitajien työn helpottamiseksi.*

4.1.2. Terveyspalvelut ja kuntoutus

Turussa toimii lasten ja nuorten erityisneuvola, joka on tarkoitettu turkulaisille liikkumisvammaisille, kehitysvammaisille sekä neurologisen kehityksen erityisvaikeuksissa oleville pääasiassa alle 18-vuotiaille. Neuvola käyttää lisäksi psykososiaalisesti ongelmaiset ja lastensuojelulapset. Palveluihin kuuluvat tutkimus, kuntoutus ja seuranta. Lasten ja nuorten erityisneuvolassa toimii kuntoutustyöryhmä, jonka tehtävänä on laatia mahdollisimman kokonaisvaltainen kuntoutussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa.

Toimenpide-ehdotukset

** Lasten ja nuorten psykoterapiapalvelut on turvattava vähintäänkin nykyisessä laajuudessa. Palvelujen piiriin tulee päästä viivytyksettä.*

** Puheterapiapalveluiden saanti tulee turvata.*

** Lasten ja nuorten erityisneuvolan ja mm. vammaispalvelutoimiston tulee yhteistyössä laatia lapsille ja nuorille mahdollisimman kokonaisvaltainen palvelu-, kuntoutus- ja hoitosuunnitelma.*

4.1.3. Päivähoito

Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia hoidetaan ja kuntoutetaan päivähoidossa erityisryhmissä, integroiduissa erityisryhmissä, tavallisissa päiväkotiryhmissä tai perhepäivähoidossa erilaisten tukimuotojen avulla. Tukimuotoja ovat esimerkiksi lapsiryhmän pienentäminen, joissakin tapauksissa avustajan käyttö sekä kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki päivähoitohenkilöstölle.

Toimenpide-ehdotukset

** Vammaisen lapsen tulee voida ikätoveriensa tavoin käydä kodin lähellä sijaitsevaa päiväkotia.*

** Päiväkotien tulee olla liikkumisesteettömiä siten, että myös pyörätuolia käyttävät omaiset voivat vieraila päiväkodissa.*

4.1.4. Koululaisten iltapäivätoiminta

Erityiskoulujen oppilaiden iltapäivähoidosta vastaa Turussa sosiaalitoimen päivähoito-osasto.

Toimenpide-ehdotukset

* *Erityiskoulujen oppilaille tulee varata koulutilojen yhteydessä esteettömät kerhotilat iltapäivähoidon järjestämiseksi, jolloin lapsia ei tarvitse kuljettaa moneen kertaan päivän aikana.*

* *Kerhotoimintaa tulee erityiskouluissa kehittää, sillä monella vammaisella lapsella on tarve olla mukana vapaa-ajan toiminnassa, vaikka hänellä ei olisikaan varsinaista iltapäivähoidon tarvetta.*

4.1.5. Perusopetus

YK:n yleisohjeissa todetaan, että maiden tulee ryhtyä käytännön toimenpiteisiin, joilla turvataan kaikille vammaisille, pitkäaikaissairaille ja oppimisvaikeuksissa oleville lapsille, nuorille ja aikuisille yhdenvertaiset mahdollisuudet saada varhais-, perus-, keski- ja korkea-asteen sekä jatko- ja täydennyskoulutusta integroidussa ympäristössä. Mahdollisuus täyteen aikuisuuteen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn edellyttää koulutusta ja harjaantumismahdollisuuksia lapsuuden ja nuoruuden aikana. Integraatiossa tarjotaan erilaisille lapsille ja nuorille mahdollisuus vuorovaikutukseen ikäistensä kanssa.

Kunta on velvollinen järjestämään opetusta kaikille kunnassa asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille. Vammaiset lapset ja nuoret käyvät koulua joko erityiskouluissa tai yleisopetuksen kouluissa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat mm. aisti-, liikkumis- ja kehitysvammaiset, autistiset ja vaikeasti dysfaattiset lapset.

Toimenpide-ehdotukset

* *Erityisopetuksen järjestäminen edellyttää opetuksen ja siihen liittyvien tukitoimenpiteiden yksilöllistä suunnittelua ja riittäviä resursseja.*

* *Erityisopetuksen järjestämisen muun opetuksen yhteydessä tulee aina olla ensisijainen vaihtoehto opetuksen muotoa harkittaessa (inkluusio).*

* *Kaikkien koulukiinteistöjä koskevien korjaus- ja uudisrakennus-*

töiden yhteydessä tulee ottaa huomioon liikkumisesteettömyyden vaatimukset.

** Erityiskouluille tulee taata tarkoituksenmukaiset opetustilat.*

** Rakenteelliset ratkaisut, kuten koulukiinteistöjen esteet, apuväline- ja avustajakysymykset eivät saa olla syynä opetuksesta syrjäytymiseen tai valintojen kapeutumiseen.*

4.1.6 Peruskoulun jälkeiset opinnot

Vammaisilla ihmisillä on muiden kanssa yhtäläiset oikeudet ammatilliseen kouluttautumiseen. Turvaamalla erilaisten tukipalvelujen saatavuus vammaisille opiskelijoilla, heitä voidaan edesauttaa löytämään itselleen soveltuva opiskelutapa ja ammattiura. Myös niille vammaisille, jotka eivät peruskoulun jälkeen sijoitu työhön tai opiskelupaikkaan, tulee tarjota mielekästä päivätoimintaa.

Toimenpide-ehdotukset

** Ympäristön rakenteelliset seikat eivät saa olla syynä ammatinvalinnan kapeutumiseen.*

** Kaikkien perusopintonsa päättävien nuorten mahdollisuudet mielekkääseen elämänsisältöön tulee turvata monipuolisilla koulutus-, työ- ja päivätoimintamahdollisuuksilla, tarvittaessa on kehitettävä uusia toimintamalleja.*

** Työvoiman palvelukeskuksen tulee kehittää kokonaisuutena vammaisten urasuunnittelua ja työllistymistä.*

4.1.7. Kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut

YK:n yleisohjeissa todetaan, että valtioiden on varmistettava vammaisten henkilöiden tasavertaiset mahdollisuudet käyttää luovia, taiteellisia ja älyllisiä kykyjään. Myös vammaisten oman taiteen asema on tunnustettava tasavertaisena muiden taiteen muotojen kanssa.

Nuorisotoimen tavoitteena on, että vammaiset nuoret integroituvat muiden nuorten joukkoon. Nuorisotoimen palvelut ovat myös vammaisnuorten käytettävissä.

Turun kaupungin liikuntatoimessa toimii erityisryhmien lii-

kunnanohjaaja, jonka tehtävänä on kehittää ja koordinoida erityisryhmien liikuntaa.

Toimenpide-ehdotukset

** Tasavertaisen osallistumisen varmistamiseksi on edistettävä vammaisten esteetöntä pääsyä paikkoihin, joissa järjestetään kulttuuriesityksiä ja tuotetaan kulttuuri- ja liikuntapalveluja.*

** Nuorisotilojen tulee olla esteettömät.*

4.2. AIKUISTEN PALVELUT

4.2.1. Asuminen ja asumispalvelut

Asuminen ja asumiseen liittyvät palvelut ovat hyvinvointivaltion perusta. Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä. Asumispalveluja annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä. Vaikeavammaisten palveluasuminen kuuluu kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Kehitysvammaisille tarkoitettuja asumispalveluja järjestetään kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain, sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain mukaan.

Toimenpide-ehdotukset

** Maankäyttö- ja kaavoitussuunnitelmissa tulee huomioida vammaisten ihmisten tarpeet.*

** Vammaisten asumisen valtakunnalliset laatusuositukset tulee ottaa käyttöön.*

** Palvelujärjestelmää tulee kehittää niin, että tavoitteena on kokonaisvaltaiset, asiakaslähtöiset ja yksilöllisesti räätälöidyt palvelut. Asumispalvelut tulee järjestää omassa kunnassa*

** Eri palvelujen tuottajien kanssa tulee tehdä yhteistyötä palvelujen hankkimisessa ja palvelujen toteutumisen seurannassa.*

- * Asuntotoimen ja sosiaalitoimen yhteistyötä tulee kehittää vammaisten palveluasumista suunniteltaessa.*
- * Ikääntyneiden vanhempiensa luona asuvien kehitysvammaisten asumistarpeisiin tulee varautua. Asumisvalmennukseen tulee varata riittävä määräraha.*
- * Portsa-kotiin tulee saada 12-paikkainen yksikkö ikääntyville kehitysvammaisille.*
- * Erityisryhmille (päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, aivovamaiset, asperger) tulee olla käytettävissä esteettömiä asumisyksiköitä.*
- * Avopalvelun (vammais- ja kehitysvammatyö) ja palvelutalojen (esim. yötyö) resursseja tulee lisätä.*
- * Asumiseen ja kotona asumiseen liittyviä tukipalveluita (tilapäishoito, päivätoiminta, erikoistunut avopalveluhenkilöstö) tulee kehittää ja lisätä.*
- * Vammaispalvelutoimiston ja aikuisten erityisneuvolan sosiaalityöntekijöiden lukumäärän lisääminen*

4.2.2. Itsenäisen elämän tukipalvelut

Kunnan tulee järjestää palvelut siten, että ne ovat kaikkien käytettävissä, jolloin erityispalvelujen tarve vähenee. **Vammaispalvelulain palvelut ja tukitoimet** ovat täydentäviä palveluja. Ns. subjektiivisiin oikeuksiin kuuluvat ne palvelut ja tukitoimet, jotka ovat vaikeavammaisten henkilöiden itsenäisen suoriutumisen kannalta välttämättömiä. Näitä ovat vaikeavammaisten kuljetuspalvelut niihin kuuluvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut, palveluasuminen, asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. Näiden palveluiden osalta kunnalla on erityinen sitova järjestämisvelvollisuus riippumatta määrärahoista. Toiseen ryhmään kuuluvat ne palvelut ja tukitoimet, joita kunta järjestää talousarviossa määrättyjen määrärahojen puitteissa. Näihin kuuluvat mm. henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Kehitysvammaisten henkilöiden palvelut myönnetään pääasiassa sosiaalihuoltolain ja kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevan lain perusteella. Kehitysvammaisten henkilöiden palveluihin kuuluvat tutkimus, ohjaus ja neuvonta, asumispalvelut sekä työ- ja päivätoiminta.

Ikäihmisten palvelujen kehittämisen tärkeimpänä tavoitteena on mahdollistaa kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Laitos- ja palveluasumispaikkoja ja hoitohenkilökuntaa tulee olla tarpeellinen määrä, jotta voidaan taata turvalliset olosuhteet. Palveluja suunniteltaessa on otettava huomioon yksilölliset palvelutarpeet.

Itsenäisen elämän tukipalveluihin kuuluvat lisäksi mm. omaishoidon tuki ja kotipalvelu tukipalveluineen.

Toimenpide-ehdotukset

** Palvelunohjaus tulee ulottaa myös työkäisiin vammaisiin henkilöihin. Tarvittaessa asiakkaita tulee tukea kokonaisvaltaisesti.*

** Vammaispalvelutoimiston koordinoima palvelusuunnitelma tulee saada toimivaksi yhteistyövälineeksi, joka perustuu asiakkaan osallistumiseen ja eri viranomais- ja toimijatahojen kiinteään yhteistyöhön. Palvelusuunnitelman tulee olla yksilöllinen ja kokonaisvaltainen arviointi- ja seurantajärjestelmineen.*

** Kaikkien palvelujen järjestämisessä tulee korostaa asiakaslähtöisyyttä.*

** Vammaispalvelutoimistoon tulee palkata lisää sosiaalityöntekijöitä. Tavoitteena yksi sosiaalityöntekijä kutakin neljää aluetta kohti.*

** Palveluiden laatua tulee seurata tehokkaasti ja ryhtyä toimenpiteisiin, mikäli palvelut eivät toteudu sovitulla tavalla.*

** Henkilökohtaisen avustajan palkkaukseen myönnettävässä pääsääntöisessä tuntimäärässä (40 h/viikko) tulee noudattaa yksilöllistä joustoa, kun kyseessä on esim. ympärivuorokautista avustamista tarvitseva henkilö.*

** Lyhytaikaishoidon vaihtoehtoja tulee kehittää. Tällöin tulee huomioida myös kotona järjestettävä lyhytaikaishoito.*

** Kuljetuspalvelukeskusta suunniteltaessa tulee kattavasti huomioida käyttäjänäkökulma. Toteuttamisen eri vaiheissa tulee panostaa laadun valvontaan mm. asiakaspalauttein.*

** Kuljetuspalvelumatkojen tulee ulottua Turun talousalueelle ja harkinnanvaraisesti muihin toiminnallisiin lähikuntiin.*

** Vaikeavammaisten kuljetuspalveluita tulee voida käyttää myös*

toisella paikkakunnalla.

** Työ- ja päivätoimintaa tulee kehittää eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeisiin.*

** Palveluseteliä tulee käyttää myös vammaisten palveluissa.*

** Sosiaalitoimen henkilökunnalle tulee nimetä mielenterveystyön asiantuntija/tiimi, jolta voi tarpeen mukaan saada asiakasasioissa neuvontaa ja opastusta.*

4.2.3. Terveyspalvelut ja lääkinällinen kuntoutus

Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido muodostavat suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän perustan. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden terveydenhuolto on osa muuta terveydenhuoltoa. YK:n yleisohjeissa todetaan, että terveydenhuoltohenkilöstöllä ja avustavalla henkilöstöllä tulee olla asianmukainen koulutus ja varusteet vammaisten henkilöiden hoitamista varten sekä käytettävissään asianmukaiset hoitomenetelmät ja teknologia.

Kuntoutus

Kuntoutumiseksi ja kuntoutuksesi käsitetään kaikki yksilön fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen selviytymiseen tähtäävät toimenpiteet. Kuntoutuksen tavoitteena on itsenäinen elämänhallinta ja itsenäisyyden kokemuksen lisääntyminen.

Apuvälineet, sairaanhoitovälineet ja -tarvikkeet

Toimivilla apuvälinepalveluilla tähdätään väestön mahdollisimman itsenäiseen suoriutumiseen ja hyvään elämänlaatuun.

Mielenterveyspalvelut

Mielenterveyskuntoutuksen tavoitteena on edistää itsenäistä suoriutumista, työ- ja toimintakykyä, omien tavoitteiden löytämistä ja toteuttamista sekä yhteiskunnan toimintaan osallistumista (Mielenterveyspalveluiden laatusuositus 2001).

Toimenpide-ehdotukset

** Potilasneuvonnan ja hoitoketjujen katkeamattomuus, joustavuus ja sujuvuus tulee taata.*

- * *Eri hoitotahojen yhteistyötä tulee tehostaa.*
- * *Kuntoutujalle tulee taata kuntoutuksen asiakaslain mukainen oikeus saada asiansa kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmän käsittelyyn ja lisäksi, että hänelle tarpeen mukaan nimetään vastuuhenkilö.*
- * *Hoidon eri vaiheiden toimivuuden kannalta on tärkeää luoda diagnoosikohtaiset hoitopolut ja potilaalle on laadittava tästä näkökulmasta hoito- ja kuntoutussuunnitelma, johon tulee sisällyttää myös kolmannen sektorin palvelut, mm. vertaistuki.*
- * *Kaupungin terveydenhuollon kuntoutuksen piirissä oleville tulee laatia kuntoutussuunnitelma*
- * *Vaativan laituskuntoutuksen paikkoja tulee lisätä.*
- * *Vaikeavammaisten kuntoutuksen tulee iästä riippumatta vastata tarvetta.*
- * *Vaikeavammaisten mielenterveyskuntoutujien somaattisen terveydentilan seurantaan ja heidän somaattisten sairauksiensa hoitoon tulee kiinnittää huomiota. Myös heidän hammashuollostaan tulee huolehtia.*
- * *Asiakaspalautteen ja palvelujen laadun tarkkailua tulee lisätä sekä kaupungin oman tuotannon että ostopalvelujen osalta.*
- * *Kroonikkovaipppojen ja muiden hoitotarvikkeiden maksuttomassa jakelussa tulee noudattaa valtakunnallista tasoa.*
- * *Terveyskeskusten tulee olla liikkumisesteettömät ja niissä tulee olla inva-wc:t. Huomiota tulee kiinnittää myös esim. raskaisiin oviin, jotka estävät itsenäisen asioinnin terveyskeskuksessa. Mikäli yleisön käyttöön tarkoitettu inva-wc on muualla kuin odotustilojen yhteydessä, sen sijainti tulee merkitä selkeästi. Yleisöpuhelimet tulee sijoittaa siten, että ne ovat myös eri tavoin liikkumisesteisten käytettävissä.*
- * *Terveyspalveluiden tuottajia muistutetaan vammaisjärjestöjen jakaman vertaistuen tärkeästä osasta vammaisten ja heidän perheidensä tukemisessa.*
- * *Päihdehuollon yksiköiden tulee olla esteettömät.*

4.2.4. Työllisyys

Vammaisten työllistymistä vaikeuttavat asenteiden lisäksi ympäristökijät sekä apuvälineiden ja avustajapalveluiden saannin hankaluus. Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisen edistämiseksi on viime vuosina ollut käynnissä useita projekteja valtakunnallisesti ja myös Turussa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuosille 2004-2007 erääksi tavoitteeksi on osoitettu vammaisten ja vajaakuntoisten ihmisten yhtäläinen oikeus työhön. Ohjelman mukaan työllistymisen tehostaminen on työhallinnon ja sosiaalihuollon yhteinen tehtävä.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös vammaisella on riittävät mahdollisuudet työntekoon sosiaalitoimen, Kelan ja työvoimatoimiston tukipalveluin.

Toimenpide-ehdotukset

** Työtilojen esteettömyyttä tulee edistää vammaisten työmahdollisuuksien kehittämiseksi.*

** Työvoiman palvelukeskuksen tulee kehittää kokonaisuutena vammaisten urasuunnittelua ja työllistymistä.*

** Työ- ja toimintakeskusten toimintaa tulee kehittää*

** Vammaisille ja vajaakuntoisille henkilöille tulee tiedottaa kuntoutujan oikeudesta vaatia asiansa käsittelyä moniammatillisessa kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmässä.*

4.2.5 Kulttuuri ja liikunta

Vammaisten mahdollisuudet osallistua vapaa-ajan toimintaan riippuvat tilojen esteettömyydestä ja varustuksesta. Moniin tiloihin pääsee pyörätuolilla - esim. kaupunginteatteriin on rakennettu muiden korjausten yhteydessä hissi - , mutta kuitenkin erityisesti vanhoissa rakennuksissa sijaitsevat tilat eivät sovellu liikkumisesteisille.

Turun kaupungin liikuntavirastossa toimii erityisryhmien liikunnanohjaaja, jonka tehtävänä on kehittää ja koordinoida ko. toimintaa. Paitsi että liikuntavirasto järjestää liikun-

nanohjausta erityisryhmille, se tukee myös vammaisjärjestöjä avustuksin niiden omaa jäsenistöä koskevassa liikunnassa. Liikunnan rooli ennaltaehkäisevänä ja kuntouttavana toimintana on erittäin tärkeä.

Toimenpide-ehdotukset

- * Liikunta- ja kulttuuritoimien sekä vammaisjärjestöjen yhteistyötä toiminnan suunnittelussa tulee tehostaa.*
- * Kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntatilat tulee saada liikkumisesteettömiksi ja aistivammaisille soveltuviksi.*
- * Liikunnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon tasavertaisesti eri väestöryhmät.*
- * Ikääntyneiden ihmisten liikuntatarjonnan tulee olla monipuolista ja liikuntapalveluja tulee järjestää lähellä osallistujiaan. Yksilöllisten toimintakyky- ja taitoerojen huomioiminen terveysliikuntaryhmien järjestämisessä on oleellista.*
- * Vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua urheiluseurojen toimintaan tulee parantaa ja mahdollisuuksia toimia urheiluseurojen sisällä tulee edistää mm. huomioimalla kyseiset kriteerit liikunta-avustusten jakamisessa.*
- * Vammaisneuvoston edustajat osallistuvat liikuntaviraston esteettömyyshankkeisiin.*

5 VAMMAISJÄRJESTÖT

Turun seudulla toimii yli 50 vammais- ja kansanterveysjärjestöä sekä neljä valtakunnallista vammaisliittoa. Turussa toimii lisäksi vammaisjärjestöjen tai niiden paikallisosastojen yhteistyöelimenä Turun Seudun Vammaisjärjestöt ry.

Turun kaupungin terveydenhuolto ja sosiaalitoimi ostavat palveluita vammaisjärjestöiltä. Vammaisjärjestöt voivat myös anoa avustuksia mm. sosiaali- terveys- liikunta- ja nuorisolautakunnilta. Lisäksi yleisavustusta voi hakea kaupunginhallituksen avustustoimikunnalta. Järjestöjen toiminta keskittyy sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen, oikeuksien valvontaan, liikunta- ja kuntoutustoimintaan, virkistykseen, jne.

Myös yksityisillä, yleishyödyllisten yhteisöjen ja järjestöjen palveluilla sekä omais- ja lähimmäistyöllä on tärkeä rooli palvelujen tuottamisessa. Tehokkaan yhteistyön toteuttaminen myös käytännössä vaatii työmuotojen uudistamista ja riittävän ajan varaamista uusien käytäntöjen omaksumiseksi.

Toimenpide-ehdotukset

** Tehostetaan vammaisjärjestöjen asiantuntemuksen hyödyntämistä.*

** Vammaisjärjestöjen tuottamat palvelut tulee ottaa osaksi turkulaista palvelukokonaisuutta.*

** Hallintokuntien tulee suunnitella ostopalvelunsa yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa siten, että kysyntä ja tarjonta kohtaavat ja että hankittavat ostopalvelut täydentävät hallintokuntien tuottamia peruspalveluja.*

6. VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA

Ohjelma päivitetään kahden vuoden välein. Ohjelman toimenpide-ehdotukset konkretisoidaan yhden vuoden toimintasuunnitelmissa.

Vammaispoliittista ohjelmaa valmistellut työryhmä:

Pirkko Heino, vammaisneuvoston varapuheenjohtaja
Olli Nordberg, vammaisneuvoston jäsen
Anne Sandberg-Majuri, vammaisneuvoston varajäsen
Eeva Siivonen, vammaisneuvoston jäsen
Taisto Valta, vammaisneuvoston varajäsen
Rita Salviander, vammaisneuvoston sihteeri

LÄHTEET

Kohti yhteiskuntaa kaikille. Sosiaali- ja terveysministeriö 1995:10. Helsinki 1996.

Lapsi, perhe ja palvelunohjaus. Sosiaali- ja terveysministeriö 2003:11. Helsinki 2003.

Mielenterveyspalveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman mielenterveyden valmistelu- ja seurantaryhmän esitys. Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. Helsinki 2001.

Ikääntyneiden ihmisten ohjatun terveysliikunnan laatusuositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:6. Sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö. Helsinki 2004.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2007. Helsinki 2003.

Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö 2003:4. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto. Helsinki 2003.

Apuvälinepalveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö 2003:7. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto. Helsinki 2003.

Sosiaalihuoltolaki 1982/710

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519

